

Avrupa İslam Üniversitesi
İSLAM ARAŞTIRMALARI
Journal of Islamic Research
البحوث الإسلامية
Yıl 3 Sayı 1 Mayıs 2010

Hız. Peygamber'in Evlendiği Kadınlar

Dođ. Dr. Mehmet AZİMLİ
Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Bu çalışmamızda, Hz. Peygamber'in evlendiği kadınlar konusunu incelemek istiyoruz. Bazı Batılı bilginler onun çok evliliği konusunu eleştirmekte, bunu bahane ederek Hz. Peygamber'e iftiraya varan ağır ithamlarda bulunmaktadır. Hâlbuki Hz. Peygamber, döneminin ayıplanmayan bir örfünü uygulamıştır. O toplam 11 kadın ve 2 cariye ile evlenmiştir. Bu kadınlardan dördü ile evlilik ilişkisi içinde olmuştur. Hz. Peygamber'in evliliklerinin siyasî, hukukî ve ahlâkî birçok sebebi vardır. Bu makalede kısmen bu sebeplere temas edilecek ve hiçbir ilmî kaynağa ve delile dayanmayan bazı iddialara cevap verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Evlilik, Örf, Oryantalist.

The Womens That İs Married Of The Holy Prophet

Abstract

İn this article, we will study that is the womens married of The Holy Prophet. Some orientalist attacks to The Holy Prophet owing to this subject. They ciriticizes a great number of married The Holy Prophet. Whereas, he applied custom that not is blamed.

He, totally married eleven wife and female slave. He married four wives from this womens really. He married with whole wives a lot of reason like political, laws.

Key Words: The Holy Prophet, Marriage, Custom, Orientalist.

Giriş

Dünyada hakkında en fazla söz söylenen, en fazla yazı yazılan ve en fazla tartışılan insan herhâlde Hz. Peygamber'dir. Bu tartışmalar, bazen onu övmeye, bazen de onu karalamaya yönelik olmaktadır. Özellikle son iki asırdır oryantalistlerin bazı çalışmalarında ve bunlardan etkilenen bazı yazarların eserlerinde Hz. Peygamber aleyhine iftira boyutlarında yazılar bulunmaktadır. Bu yazılarda en çok işlenen konuların başında onun çok evliliği ve kadınlara olan düşkünlüğü (!) yer almaktadır. Örneğin Rodinson aynen şöyle demektedir: “60 yaşlarına gelmesine rağmen kadınlara olan düşkünlüğünden bir şey kaybetmemiştir.”¹

Bu konudaki yazılanların hepsini tespit edip burada aktarmamız mümkün değildir. Ancak bu iftiralara en güzel cevabı yine müsteşriklerden biri olan Watt'tan bir alıntı yapmak suretiyle vermek istiyoruz: “Dünyadaki büyük insanlar içinde hiçbiri Muhammed kadar iftiraya uğramamıştır. Ancak çağdaşları onu hiçbir zaman ahlâkî bir zaaf içinde görmediler.”²

Watt'ın bu tesbitinden hareketle biz de bu yazıda Hz. Peygamber'in çok evliliğini eleştirenlere bir cevap olmak üzere, onun toplum lideri ve bir peygamber olarak kendi çağında insanlara örnek bir aile hayatı yaşadığını; çok evliliğinin de insanî ve ahlâkî gerekçelere dayandığını vurgulamaya çalışacağız.

1. Hz. Peygamber'in Eşleri

İlk dönem klasik siyer kaynaklarımız, Hz. Peygamber'in eşlerini şu şekilde sıralarlar:

1. Hz. Hatice, 2. Hz. Sevde, 3. Hz. Aişe, 4. Hz. Hafsa, 5. Hz. Ümmü Seleme, 6. Hz. Ümmü Habibe, 7. Hz. Zeyneb bt. Cahş, 8. Hz. Zeyneb bt. Huzeyme, 9. Hz. Cüveyriye, 10. Hz. Safiyye, 11. Hz. Meymune.³ Bu eşleri dışında Hz. Peygamber'in Ben-i Kurayza'dan aldığı Hz. Reyhane ve Mısır'dan gelen Hz. Mariye olmak üzere iki cariyesi vardır.⁴

Hız. Peygamber'in evlendiği kadınların sayısı toplam 13'e ulaşmaktadır. Bunlardan Hatice, Zeyneb bt. Huzeyme ve Reyhane kendisi hayatta iken vefat etmişlerdir. Böylece Hz. Peygamber, 11 kadınla değişik sebeplerle evlenmiş olup vefat ettiğinde yanında bulunan kadın sayısı 9, cariye ise 1 olmuş oluyor.

1. a) Hz. Peygamber'in Nikâhlayıp Birlikte Olmadan Ayrıldığı Kadınlar:

Kitaplarımızda Hz. Peygamber'in nikahladığı halde hiçbir şekilde evlilik ilişkisinde bulunmadığı kadınlar olarak da şu isimler sayılmaktadır:

1.El-Kellabiyye, 2. Esmâ bt. Numan, 3. Kuteyle bt. Kays, 4. Müleyke bt. Kab, 5. Siba.

1. b) Kendini Hz. Peygamber'e Sunan⁵ Ancak Hz. Peygamber'in Nikâh-lamadığı Kadınlar:

1.Leyla bt. el-Hazm, 2. Ümmü Hani, 3. Ziba'a, 4. Safiyye bt. Beşşame, 5. Ümmü Şerik, 6. Havle, 7. Havle bt. Huzeyl, 8. Şeraf bt. Halife, 9. Ümame bt. Hamza.⁶

Son iki gruptakileri evlilik ilişkisi olmadığı için konumuz harici olarak görüyoruz ve sadece değinmekle yetiniyoruz.

2. Hz. Peygamber Dört Kadınla Evli İdi

Bilindiği gibi Kur'an, Müslümanlara tek evliliği tavsiye ettiği hâlde⁷, zaruri durumları gözeterek dörde kadar evliliğe izin vermiştir. Hz. Peygamber, asla kendisini toplumda yürürlüğe koyduğu dinî hükümlerin dışında saymamıştır. Öyleyse niçin dört evlilik sınırlamasının dışına çıkmış gözükmektedir? Acaba onun böyle yapması ilâhî vahye dayanan bir imtiyazdan, bir istisnâî durumdan mı kaynaklanıyordu?

Bazı araştırmacılar bu sorunları aşmak için *Kur'an'da dört sınırlamasının olmadığı, Hz. Peygamber'den gelen dört sınırlamasıyla ilgili rivayetlerin de zayıf olduğu* yorumundan hareketle, O'nun çok evlilik konusunda Kur'an'a aykırı bir uygulama içinde olmadığını ispat etmeye gayret etmişlerdir.

Ancak sahabe asrında ve İslâm tarihi boyunca, dörde kadar evlenmeye izin veren Nisa 3 ayetinin “*evliliğin dört kadın ile sınırlı olduğu*” şeklinde anlaşılması ve böyle uygulanması, *Evliliğin dörtle sınırlı olmadığı* şeklindeki yoruma imkân vermemektedir. Bu yorum muhtemelen, Hz. Peygamber'in bu sınırlamaya neden uymadığı sorusunu izah etmeye yönelik *Hz. Peygamber'i savunma gayretinden* kaynaklanmaktadır.⁸

Hz. Peygamber'in dörtten fazla evliliği meselesi, bize göre “*Kur'an'da dört evlilik sınırlamasının olmadığı, dolayısıyla Hz. Peygamber'in çok evliliğinin, bu manada, Kur'an'a uygun olduğu*” yorumuna gerek bırakmayacak bir nitelik arz etmektedir. Klasik İslâm tarihi kaynakları incelendiğinde, Hz. Peygamber'in vefat ettiği sırada yanında hukuken 9 tane kadın bulunduğu, ancak onun ümmetine uyguladığı şekilde fiilen 4 kadınla evli olduğunu rahatlıkla görebiliriz. Ancak Hz. Peygamber, bu kadınların yanına uğruyordu. Bunlardan sadece gününü Hz. Aişe'ye bağışlayan Sevde'ye nevbet günü tahsis etmemiş, diğer 8 tanesine nevbet günü tayin etmişti.⁹

Hz. Peygamber, “*Bunlardan istediğini bırakır, istediğini yanına alabilirsin.*”¹⁰ ayetinin gelmesi üzerine, eşlerinden dördünü yanında bırakıp diğerlerinden ayrılmak istedi. Bu kadınlar, Hz. Peygamber'in boşama teklifi karşısında ayrılmayı istemeyip: “*Bizi boşama! Bizi kendi hâlimize bırak! Nef-*

sinden ve malından istediğini ayır.” demişlerdi. Böylece Hz. Peygamber bunlardan ayrılmayıp, evinde barındırmaya devam etti.¹¹

Hz. Peygamber’in fiilen dört kadınla evli olduğunu İbn İshak açıkça ifade eder: *“Bu ayetin inmesi üzerine Rasulallah diğer eşlerini kendi hâllerine bıraktı. Onlara dilediği şeyi ayırdı. Rasulallah’ın (cinsel ilişki için) yanlarına girdiği kadınlar; Aişe, Zeynep, Ümmü Seleme ve Hafsa idi. Aralarında kendini ve malını eşit surette taksim ederdi.”*¹²

İbn Sa’d da bu durumu açıkça şu şekilde ifade etmiştir: *“Hz. Peygamber, hanımlarından bir kısmını boşamak istiyordu. **“Bunlardan istediğini bırakır, istediğini yanına alabilirsin.”** ayeti kerimesinin gelmesi üzerine Hz. Peygamber, eşlerinden beşini geriye bıraktı, dördü ile evliliğe devam etti. Geriye bıraktıkları Sevde, Ümmü Habibe, Safiyye, Cüveyriye, Meymune idi.”*¹³

Belazuri de isim sıralayarak Hz. Peygamber’in evliliğe devam ettiği ve azlettiği hanımlarını şu şekilde sıralar: *“Ayet inince Hz. Peygamber, Sevde, Ümmü Habibe, Safiyye, Cüveyriye, Meymune’yi azletti, Aişe, Hafsa, Zeynep, Ümmü Seleme ile evliliğe devam etti.”*¹⁴

Bu alıntılardan da net bir şekilde anlaşılmaktadır ki; Hz. Peygamber, vefat ettiğinde dört kadınla evli idi. Diğer beş kadını ise kendi istekleri üzerine evinde barındırıyordu. Ancak bunlarla fiili bir evliliği söz konusu değildi. Yani Hz. Peygamber, dört evlilik sınırlamasına uymak için Hz. Aişe, Hz. Hafsa, Hz. Ümmü Seleme, Hz. Zeyneb bt. Cahş ile fiili evlilik ilişkisini devam ettiriyordu. Geri kalan eşlerinden, Hz. Sevde, kendisiyle amcasının teklifiyle evlendiği Hz. Meymune, Habeşistan Necaşisi’nin evlendirdiği Hz. Ümmü Habibe, cariyeye iken istekleri üzerine azat edip evlendiği Hz. Safiyye ve Hz. Cüveyriye (yanında kalacaklar arasında Safiyye ve Cüveyriye gibi en gençleri seçmemesine de dikkat edilmelidir) ile hukuki evlilik ilişkisini devam ettiriyordu.

Bu konuyu izah sadedinde Hamidullah; Hz. Peygamber’in eşlerinden dördü dışındakilere boşanmayı teklif ettiğini, bunların kabul etmemesi üzerine fiili olarak evliliğinin devam etmediğini, ancak onları korumak, kollamak adına hukuki olarak bunun devam ettirildiğini aktarır ve sonuç olarak şöyle ifade eder: *“Resulullah (as), bundan böyle bu dokuz hanımından ancak dördü ile karı-koca ilişkilerini sürdürecektir. Resulullah (as)’ın hanımlarının hepsi, bu fiili ayrılık durumunda bile, hukuki bakımdan onun eşi olarak kalmayı tercih etmişlerdir. Muhammed (as), hanımlarına mümkün olan her türlü serbestliği tanımış, onlar da kendi seçimlerini yapmışlardır. Bu konuda bizim söyleyebileceğimiz hiçbir şey olamaz.”*¹⁵

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Hz. Peygamber, dört evlilik sınırlaması ile ilgili ayete uymuştur. Eşlerinden beşini boşamak istemiş, onlar yanında kalmayı arzu edince dört eşi ile evliliğe devam ederken, geriye kalan beşi ile fiili

olarak evliliğe devam etmese de onları hukukî olarak gözetmeye devam etmiştir.

3. Hz. Peygamber'in Çok Evlilik Yapmasının Sebepleri

Birden fazla kadınla evli olma olayı İslâm'ın ihdas ettiği bir olay değildir. Hz. Peygamber, geldiğinde çok evlilik Arabistan'da yaygın idi ve normal addediliyordu.

Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemde Araplar arasında fuhşun çok yaygın olduğunu biliyoruz.¹⁶ Hz. Aişe'nin anlattığı şekilde; "İstibda'" denilen asil bir erkekten çocuk almak için kadınlar kocaları tarafından asil bir erkekle yatmak üzere gönderilirler ve hamile kalıncaya kadar eşleriyle yatmazlardı. Ayrıca bir kadınla birçok erkek beraber olur, doğan çocuk kaifler tarafından o erkeklerden birine izafe edilir, o erkek de bu çocuğu kabullenmek zorunda kalırdı.¹⁷

Hz. Peygamber, fuhşun bu kadar yaygın olduğu Mekke ortamında 25 yaşına kadar bu tür şeylere bulaşmadığı gibi 25 yaşından sonra da kendinden yaşlı ve ilk evliliğinden çocukları olan bir zevceye bağlı kalarak 25 yıl yaşadı. Aslında ortamının gereği geçici eşler veya cariyeler alması mümkündü. Bu normaldi. Ancak o, bu tür şeylere dalmadı ve başka evlilik de yapmadı.¹⁸ Rodinson'un deyiimiyle: "Ölçülü ve dürüst bu adam, çocuklarının anasına derin bağlarla bağlıydı." Oadaki vefa duygusu eskiden beri bilinmekteydi ve bu konuda çok meşhurdu.¹⁹

Hz. Peygamber'in birden fazla kadınla evlenmesine, özellikle Batılı bilginler tarafından, çok evliliğin o dönemin sosyal sisteminin bir parçası olduğu ve birçok ahlâkî, sosyal ve iktisadî sorunların çözümünde gerekli bir olgu olduğu düşünülmeden, tarafgir bir anlayışla tenkitler yöneltilmiştir.²⁰ Bu tenkitleri yapan Batılı bilginlerin, aynı geleneğin mensubu olan, Hz. Süleyman'ın (700 kadın 300 cariyeye ile evliliği gibi)²¹ evlilikleri konusunda hiçbir eleştiride bulunmamaları hem gülünçtür,²² hem de tenkitlerinde tarafsız olmadıklarını göstermektedir.²³

Hz. Peygamber'in kadın düşkünü bir şehvetperest olduğu şeklindeki iddialara karşı, Hz. Peygamber'in niçin birden fazla kadınla evlendiğinin sebeplerini anlatarak savunan birçok reddiyeler yazılmış ve bu konuda değişik araştırmalarda cevaplar verilmiştir.²⁴ Onun çok evliliğini sırf Müslüman müellifler değil, aynı zamanda bazı insafli müsteşrikler de savunmuşlar ve cevaplar vermişlerdir. Onun sonraki yıllardaki çok evliliklerini söz konusu ederek şehvet düşkünü olduğunu belirtenlere karşı Batılı bir yazar olan Carlyle'nin şu ifadeleri çok manidardır: " O, 25 yaşında iken kendisinden 15 yaş büyük olan bir kadınla evlendi ve onunla 25 yıl ömür sürdü. Kadınlara rağbet etmedi. Birden bire huyunu karakterini ve davranışını değiştirip nasıl kadın düşkünü olabilir ki? Buna ben kendi hesabıma inanmam."²⁵

Gerçekten de 25 yaşında iken evlendiği ve kendisinden büyük olan, Hz. Hatice ile 50 yaşına kadar yaşayan Hz. Peygamber, 50 yaşında iken kendi yaşıtı olan Sevede ile evlenmiş ve çok evliliklerine 53 yaşından sonra başlamıştır. Evlendiği hanımlardan biri hariç tümü, ya dul ya da önceki evliliklerinden çocukları olan kadınlardır. Bu da, evliliklerinin ana saikinin “şehvet” olmadığını göstermektedir. Toplam evlilik hayatı 39 yıl iken bunun 28 yılını bu tek bir kadınla geçirmiştir.

Hız. Peygamber’in evlilikleri siyasi, coğrafi, hukuki birçok sebebe binaen yapılmıştır. Bunların yanında birçok sebep daha sayılabilir. Ancak bu sebepler arasına “şehvet”i sokmak mümkün değildir. Esasen bu sözümüzle Hz. Peygamber’in insanın doğasında olan karşı cinse karşı meylinin olmadığını söylemek istemiyoruz. Böyle bir iddia, Hz. Peygamber’e bir eksiklik izafe etmektir. Böyle bir olay, zaten erdem de değildir. Çünkü insanlar Allah’ın fitratlarına koyduğu şehvet sebebiyle evlenirler. Değilse insan neslinin devam etmesi söz konusu olamazdı. Bir insanın şehvetinin olması suç değildir. Suç olan şehveti yerinde kullanmamaktır. Kötü olan şehvet denilen duyguyu kötüye kullanmaktır. Bu günümüzde de bütün dünyada da böyle algılanmaktadır.

Birçok Batılı yazarın iddia ettiği gibi Hz. Peygamber’in şehvete dayalı bir evlilik fikri olsaydı, bütün Arap kabile liderleri ona bakire kızlar sunmaya hazırды. Bu bir örfü. Birçok kabile onunla evlilik yoluyla yakınlık tesis etmeyi iftihar vesilesi sayıyordu.²⁶ Bu şekilde yakınlaşmak, irtibat kurmak istiyorlardı. Hz. Peygamber, isteseydi daha gençliğinde iken; genç, zengin birçok kızla evlenebilirdi. “Muhammedü’l-Emin” olarak adlandırılmış, sadece zenginlerin üye olabildiği “Hılfu’l-Fudul” derneğine zengin olmadığı hâlde kabul edilmiş, çevresinde kendine güvenilen, genç, ahlâklı ve yakışıklı bir insandı. Peygamberliğini ilan ettiği zaman Mekkeli müşrikler şu teklifte bulunmuşlardı: *“Ey Muhammed! Eğer para istiyorsan sana para verelim, başımıza başkan olmak istiyorsan seni başkan yapalım, eğer istiyorsan seni kabilemizin güzel kızlarıyla evlendirelim. Yeter ki bu sözlerinden vazgeç.”* Ancak o bunların hiç birini kabul etmediği gibi, ömründe sadece bakire olarak Hz. Aişe ile evlendi. Diğer eşleri dul, yaşlı ve çocuklu kadınlardı. O isteseydi Ensardan bakire birçok kızla evlenebilirdi. Ayrıca Haşimoğulları’ndan niye evlenmediğini de sorgulamak lazımdır. Çünkü bu iki kabile de dost ve destekçi kabileler olduğundan dolayı, gerek Ensar gerek Haşimoğullarıyla evlilik yoluyla yakınlık sağlaması gerekmiyordu. Ayrıca Hz. Peygamber’in siyasi olarak irtibat kurmak istediği kabileler vardı. Bu sebeple evlilikler icra ediliyordu. Gönderdiği bir davet seriyyesi komutanı olan Abdurrahman b. Avf’a gittiği bölgenin liderinin kızıyla evlenmesini söylemiş, yine ilişkiyi artırmak arzusuyla Kinde liderine: *“Kızım olsa verirdim.”* demiştir.²⁷

Onun coğrafi ortamın gereği yaptığı bu evlilikler, onun eksiğini arayan o dönemdeki hiçbir düşmanı tarafından da kullanılmamış, eleştirilmemişti. Hz.

Peygamber'in asıl hedefi, çevresinde Arap Yarımadası'nın dört bir köşesine dağılmış olan çeşitli kabilelerin dostluklarından bir halka meydana getirmektir.

Hz. Peygamber, bu kadar kadınla birlikte olurken, bu siyasi evlilikleri gereği onların birçok eziyetlerine de katlanmak zorunda kalıyordu. Bu kadınlar arasında kıskançlıklar, Hz. Peygamber'i yormuş, zaman zaman onların mal istemeleri karşısında boşama teklifi ile rest çekmek zorunda bile kalmıştı. Bazen yanında kavga ettikleri zaman onları ayırmış, aralarını bulmuş, bazen de sukut ederek kendi aralarında halletmelerini beklemişti.²⁸ Bu tür durumlar, bazen ceza vermek için bir ay kadar onlardan uzaklaşmaya (ila olayı) sebebiyet vermişti. Kur'an'a da yansdığı şekilde zevcelerinin rızasını kazanmak için bazen bazı şeyleri yememeye bile karar vermişti. Bu durum Tahrim suresi ilk ayetle düzeltilmişti.²⁹

Bütün bu izahlardan sonra şimdi Hz. Peygamber'in evliliklerinin sebeplerini eşlerini sayarak teker teker izah edelim:

4. Hz. Peygamber'in Eşleri

4.1. Hz. Hatice.

Mekke'deki birçok kişi özellikle mallarını elde etmek için evlenmek niyetiyle peşinde koştuğu³⁰ Hz. Hatice, kervanın kârını ikiye katlayarak getiren Hz. Peygamber'e aracılar vasıtasıyla evlenme teklifinde³¹ bulununca, Hz. Peygamber de onun bu teklifini kabul etti³² ve böylece bu evlilik gerçekleşti. Hz. Hatice, daha önce iki evlilik yapmıştı ve bu evliliklerden çocukları vardı.³³ Evlendiği sırada Hz. Peygamber 25 yaşında idi.³⁴ Kaynaklar Hz. Hatice'nin evlendiği sıradaki yaşını genelde yuvarlak bir rakam olarak 40 olduğunu bildirirler.³⁵ Hz. Peygamber onunla 25 yıl yaşadı. Çocuklarından İbrahim hariç hepsi ondan oldu. O, bu yaşlı kadınla evliyken başka bir kadınla evlenmedi.

4.2. Hz. Sevde.

Hz. Peygamber, Hz. Hatice'nin vefatının ardından yakını Havle'nin teklifi ile muhtemelen Hz. Peygamber'in ev işlerini göreceği biri lazım olduğundan o günlerde kocası vefat ettiği için mağdur durumda olan 50 yaşlarındaki Hz. Sevde ile onu sahiplenmek amacıyla evlenmişti.³⁶ Ayrıca bu evlilikle Ben-i Abdışems'in Müslümanlara olan husumetinin azaltılması düşüncesi de vardı.

4.3. Hz. Aişe.

Hz. Peygamber'in Hz. Aişe ile evliliği Hicretin I. yılında olmuştur. Onun bakire olarak evlendiği tek eşi Hz. Aişe'dir ve bu evlilikteki gayesinin en temel amaçlarından biri İslam'da ikinci şahıs olarak ifade edebileceğimiz Hz. Ebu Bekir ile irtibatını çoğaltmak, onun devamlı evine gelip gidebilmesini sağlamak ve en önemlisi de Hz. Aişe'nin, diğer hanımlarından daha iyi bir şekilde İslamî bilgileri kendisinden almasını ve Müslümanlara aktarma-

sını sağlamaktır. Çünkü diğer hanımları, hem yaşları hem de zeka seviyeleri bakımından Hz. Âişe ile kıyaslanamazlardı. Hz. Âişe'nin, erken yaşlarda peygamber hanesine girmesinin en önemli nedeni bu olmalıdır. Bu küçük ve zeki kız sayesinde diğer sahabenin göremedikleri ve Hz. Peygamber'in evinde meydana gelen olayların, özellikle kadınlarla ilgili özel meselelerin, Müslümanlara aktarılmasını ve Hz. Peygamber'in Müslüman kadınlarla olan bilgi alış-verişini o sağlamıştı. Bundan dolayı, kaynaklarımızda yer alan İslamî bilgilerin neredeyse ¼'i Hz. Âişe'den gelmiştir diyebiliriz.³⁷

Hz. Âişe'nin üstlenmiş olduğu bu görevi diğer hanımları üstlenemez miydi, şeklindeki bir soruya şu şekilde cevap verebiliriz: Hz. Peygamber'in diğer hanımları, daha önce birkaç evlilik hayatı geçirmiş, zeka olarak yorulmuş aynı zamanda yaşlanmış olan kadınlardı. Bir kısmının, çocuk sahibi olmak gibi, zihinsel anlamda önemli meşguliyetleri de bulunuyordu ki bu durum, Hz. Âişe'nin bilgi edinmedeki konumu ile kıyaslandığında, hanımlar arasındaki fark daha iyi görülebilir. Hz. Âişe ise, özel yetenekleri, diri zekâsı ile müstesna bir kadın olarak, İslam'ın bütün Medine dönemi hadiselerini gözlemlemiş ve bu ilmi Hz. Peygamber'den sonra yaklaşık 45 yıl kadar bizlere aktarmıştı. O, Hz. Peygamber'den 2210 hadis rivayeti ile en fazla hadis rivayet eden altıncı sahabe olmuştu.³⁸

4.4. Hz. Hafsa.

Hz. Hafsa, Hz. Ömer'in kızı idi. Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir ile birlikte Hz. Peygamber'in en yakınındaki iki kişiden biri idi. Ayrıca Mekke'de Sefaret görevini yapacak derecede öncü bir insandı. Hz. Peygamber, onunla daha iyi görüşebilmek, devlet işlerinde ondan faydalanabilmek ve onun evine rahat girip çıkmasını sağlamak için kocası ölmüş olan dul kızı Hafsa ile evlendi.³⁹

4.5. Ümmü Seleme.

Ümmü Seleme, Mekke'de kocası ile birlikte Müslüman olmuş ve Medine'ye hicret etmiş dört çocuk sahibi bir kadındı. Kocasını Uhut Savaşı'nda vefat edince, Medine'de kimsesiz kalmıştı. Hz. Peygamber, Mekke'li bu dul kadınla evlenerek, Mekke'deki İslam'a en büyük düşmanlığı yapan ve Halit b. Velit gibi öncü insanların bulunduğu Ebû Cehil'in kabilesi olan Benî Mahzum Kabilesi'nin Müslümanlara karşı olan tutumunu hafifletmeye çalışmıştı. Bu kadın Hz. Peygamber'den evlilik teklifi aldığı anda: “*Yâ Rasûlallah! Benim için, sende rağbet edilmeyecek bir şey yoktur. Aynı zamanda, ben yaşlıyım ve çoluk çocukluyum da!*” şeklindeki sözüne Hz. Peygamber'in: “*Yaşlı isen, ben senden yaşlıyım.*” demesi, onun evlilikteki hedefinin şehvet üzerine dayanmadığını anlatan güzel bir anekdotur.⁴⁰

4.6. Ümmü Habibe.

Hz. Peygamber, Habeşistan'a hicretten sonra kocası Hıristiyan olup ölen Ümmü Habibe ile evlenerek, onun Mekke lideri olan babası Ebû Süfyan'la,

dolayısıyla İslam düşmanlığı yapan Ümeyyeoğulları ile ilişkilerini yumuşatmaya çalışmıştır. Hz. Peygamber, bunun karşılığını da görmüş, kayın pederi Ebu Süfyan bir daha hiçbir savaşta Hz. Peygamber ile savaşmamıştır. Bu evlilik aynı zamanda Mekke Fethi sonrası Ümeyyeoğulları'nın Müslümanlar tarafından hor görülüp dışlanmamasını sağlamıştır. Şu ayet sanki bu durumu anlatır gibidir: “*Olur ki Allah, sizinle düşman olduklarınız arasında yakında bir dostluk meydana getirir.*”⁴¹

4.7. Zeynep bt. Cahş.

Zeynep bt. Cahş, Hz. Peygamber'in halasının kızıydı. Onu azatlı kölesi Zeyd ile bizzat kendisi evlendirmişti. Ancak Zeynep, bir azatlı köle ile kendini denk görmediğinden bu evlilik yürümemişti. Hz. Peygamber, Zeyd'e boşanmamasını telkin ettiği halde, Zeyd onu boşamıştı. Bunun üzerine Allah, Arabistan'da olan: “*Azatlı kölenin boşanmış eşiyle evlenilemeyeceği, çünkü onun evlat gibi görülmesi gerektiği*” şeklindeki bir cahiliye âdetini yıkmak için Hz. Peygamber'in Zeynep bt. Cahş'la evliliğini istemiş ve Kur'an'da bu konuyla ilgili ayetler inmiştir. Sonuçta Hz. Peygamber, Arapların tenkidi sebebiyle hiç istemediği halde ayet gereği bu evliliğe razı olmak zorunda kalmıştı.⁴²

Onun Zeynep'i görünce âşık olduğu ve Zeyd'den boşattırıp kendisi evlendiği şeklindeki düşünceler pek tutarlı değildir. Çünkü Hz. Peygamber, Zeynep'i ilk defa görmemektedir. Halasının kızıdır.⁴³ Çocukluğundan beri onu görmüştür ve bizzat kendisi Zeyd ile evlendirmiştir. Üstelik Zeynep'in eskiden beri Hz. Peygamber'i istediği ve onunla evlenebilmek için adaklar adadığı bilinmekte iken bunu yapmıştır.⁴⁴

4.8. Zeyneb bt. Huzeyme.

Zeyneb bt. Huzeyme, Necid'li olup Hevâzin'e mensup olan ve o sıralarda Arabistan'ın en güçlü kabilelerinden biri olan 'Âmir ibn Sa'sa'a Kabilesi'ndendi. Bu büyük kabile ile İslâm'a olan husumetinin daha uzun süre devam etmesini önleyecek bir şeyler yapılması gerekiyordu. Hz. Peygamber, Hz. Zeynep ile nikâhlanmak suretiyle Âmir ibn Sa'sa'a kabilesi ile İslâm arasında belki de bir uzlaşma zemini oluşturmuş oluyordu. Bu evlilikten sonra bu kabileden heyetler gelip Müslüman oldular. Hz. Zeynep, Hz. Peygamber ile 8 ay yaşadı.⁴⁵

4.9. Cüveyriye

Hz. Peygamber dönemi harp örfü gereği galip komutan mağlup liderin kızı veya eşi ile evlendirilirdi. Hz. Peygamber bu kuralı uygulama girişiminde bulunmadığı halde, Benî Mustalik Savaşı sonrası, liderin kızı Cüveyriye gelip Hz. Peygamber ile görüşmüş ve kendisi ile evlenmesini istemiştir. Bunun sonucu olarak bu kabilenin bütün esirleri sahabe tarafından serbest bırakılmış ve bu kabilenin İslâm'a girmesi sağlanmıştır. Böylece bu kavimdeki

İslam düşmanlığı dostluğa dönüşmüştür.⁴⁶ Bu durumu şu söz çok güzel ifade eder: “*Cüveyriye kadar kavmine faydalı bir kadın görülmemiştir.*”⁴⁷

4.10. Safiyye.

H. Peygamber, Hayber savaşı sonrası Yahudi Benî Nadir liderinin kızı Safiyye ile evlenerek Yahudilerin düşmanlığını azaltmış, sahabenin onlara karşı aşırı olabilecek tavrını kontrol altına almıştır. H. Peygamber, “*mağ-lûplarla uzlaşma ve anlaşma*” şeklindeki politikasının bir neticesi olarak onu kendisine nikâhlamıştır.⁴⁸

4.11. H. Meymune.

H. Peygamber, iki çocuklu dul Meymune ile evlenerek Meymune'nin 8 kız kardeşinin evli olduğu 8 ünlü kabile lideriyle bacanak olmuş ve onların İslam'a yakınlaşmalarını sağlamıştır.⁴⁹

5. H. Peygamber'in Cariyeleri

5.1. H. Mariye.

H. Peygamber'in, bu kadınlar dışında iki de cariyesi vardı ki; biri Mısır Mukavkısı'ndan hediye gelen Mâriye'ydi. H. Peygamber'in hanımı H. Hatice'den olan çocukları dışındaki tek çocuğu olan İbrahim bu kadından olmuştur ve bu sayede bu kadın özgürleşmiştir.⁵⁰

5.2. H. Reyhane.

Medine'deki Yahudi Kurayza kabilesine mensup bir hanımdır. Bu kabile ile yapılan savaş sonunda, H. Peygamber'in payına ganimet olarak düşmüştür. Bazı tereddütlerden sonra İslâm'ı kabul etmiştir. Bunun üzerine H. Peygamber ona nikâhlanma önerisinde bulunmuş ve böylece özgürlüğüne kavuşacağını söylemiş, o ise şu cevabı vermiştir: “*Beni nikâhlamaktansa cariye olarak al! Ben bir cariye kadın olarak kalmayı yeğlerim, zira hür Müslüman kadınlar gibi başıma örtü ve yüzüme peçe takmak istemiyorum.*” H. Peygamber de buna rıza göstermiş ve o, eski evinde oturmaya devam ederek, Medine şehrine bile gelip yerleşmemiştir. H. Peygamber, Veda Haccı'ndan döndükten kısa bir süre sonra, H. 10. yılında da vefat etmiştir.⁵¹

Sonuç

H. Peygamber'in çok evliliği konusu bazı oryantalistler tarafından ona saldırı amaçlı olarak kullanılmıştır. Müslümanlar da H. Peygamber'in müminlere *üsve-i hasenelen* güzel örnek olmasından hareketle onu savunma amaçlı literatür oluşturmuşlardır.

Esasen bu konu dönemin yasaları, ve tarihsel bağlam içinde ele alındığı zaman bu tartışmaların hiçbiri kalmayacaktır. H. Peygamber, tarihte gelmiş

İSLAM ARAŞTIRMALARI

geçmiş en önemli insandır. Ancak şunu da kesin olarak kabul etmek gerekir ki; o tarihinin adamıdır. Tarihinin, coğrafyasının, kültürünün gereği olarak bazı şeyler yapmıştır. Bu tür şeyleri örnek almaya çalıştığımız zaman problem başlamaktadır. Çünkü biz başka bir tarihin, başka bir coğrafyanın, başka bir kültürün insanlarıyız. Hz. Peygamber'i örnek alan bizler, bu anlamda onun bu tür tavırlarını değil de, evliliğinde alınması gereken diğer birçok tavrını örnek alıp öne çıkarmalıydık. Örneğin hanımlarına karşı nasıl davranıyordu, onlarla nasıl şakalaşıyor, onları nasıl eğitiyor, nasıl yardım ediyor, nasıl gönüllerini alıyor, ne durumlarda kızıyor, ne tür durumlarda hoş görüyordu? Değilse onu savunma adına birçok çaba içine girmek durumunda kalırız ve bu konuda ciltlerle kitaplar yazarız.

Aynı tavır ona karşı olarak, ona saldıranlar için de geçerlidir. Onlar da Hz. Peygamber'i döneminin, çağının bir adamı olarak kabul ettikleri zaman saldırı ve iftira yapmalarına gerek kalmayacaktır. Çünkü onun bu yönü ne bizim için örnektir ne de ona saldırılacak bir suçtur. O tarihinin adamıdır, zamanının çocuğudur. Zaten onun döneminde onu bu tür tavırlarından dolayı düşmanları dahi suçlamamıştır.

Tarihteki bir olayı incelerken o dönemin şartları içinde o olayı değerlendirip sonuca varmak gerekir. Değilse günümüzün değerleriyle geçmişi yargılamak hiçbir şekilde ahlâkî ve bilimsel değildir. Bu sebeple devamlı şu soruyu sormak lazımdır: Biz o dönemde olsak ne yapardık veya o bu dönemde olsa ne yapardı, nasıl davranırdı? Bu sorulara vereceğimiz cevaplar ve yaptığımız empati bizi doğruya götürecektir.

Özetle şunu diyebiliriz ki; bireyler ve toplumlar bir tarih dilimine ve kültürel geleneğe aittir. Bundan kopmak imkânsızdır. Bu nedenle, her hangi bir tarihi olayı değerlendirirken onu kendi tarihselliği ve kültürel çerçevesi içinde değerlendirmek gerekir. Yoksa kendi şartlarımızı ölçü alarak farklı bir tarih diliminde yaşayan ve farklı toplumsal yapılanmalara sahip birilerini yargılamak; hem doğru değildir, hem de bilimsel bir yöntem olarak kabul edilemez.

DİPNOTLAR

¹ Maxime Rodinson, *Muhammed*, çev. Atilla Tokatlı, İstanbul 1998, s. 264.

² Montgomery Watt, *Peygamber ve Devlet Adamı; Hz. Peygamber*, çev. Ünal Çağlar, İstanbul 2001, s. 241.

³ Bkz. İbn Sa'd, *et-Tabakatu'l-Kübra*, Beyrut 1985, c. VIII, s. 52.

⁴ Bkz. İbn Abdilberr, *El-İstiab*, byy. Trz. II, s. 129.; Hz. Peygamber'e önyargılı yaklaşan ve bilimsel hiçbir veriye dayanmayan bir yazıda, *Hz. Peygamber'in 50 kadar kadınla bir şekilde evlilik irtibatında bulunduğu, 16 tane cariye ile birlikte yaşadığı, 3 kadar kadınla da bazı nedenlerden dolayı evlenememiş olduğu iddia edilmektedir*. Bu ve benzeri yazılarda meselâ Hz. Peygamber'in boşadığı ve mehir vermeden evlendiği, kadınlardan söz edilmek-

tedir ki bunlar tarihen sabit değildir. (Bkz. <http://www.dunyadinleri.com>; <http://www.alevileriz.biz/archive/index.php/t/5221.html>.)

⁵ Ahzab, 50

⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. İbn Sa'd, c. VIII, s. 52 vd.

⁷ Nisa, 3.

⁸ Bkz. Adnan Demircan, “*Cahiliyye ve Hz. Peygamber Döneminde Çok Kadınla Evlilik*”, *İstem, Ek-1*, 2008 Konya, s. 49. ;

⁹ Buhari, Nikah, 4.; Hz. Peygamber'in çok evliliği, Kur'anın da onayladığı (Bkz. Ahzab, 50), sadece Hz. Peygamber'e hâs durumlardan biri olarak izah edilebilir. Hz. Peygamber'in kendine hâs bazı özellikleri ve uygulamaları Şâri' tarafından tanınıp onaylandığı için, bu yorum şekliyle bile olsa, bize göre, Hz. Peygamber, *en çok dört kadınla evli olma* sınırlamasına tâbi' değildir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in bu hükümde ümmetiyle aynı statüde kabul edilmesi ve onun *füil olarak evli bulunduğu kadınlar* ve *hukukî olarak evli bulunduğu kadınlar* diye bir ayırımı gidilmesi izaha muhtaçtır. Hukukta, taraflara karşılıklı haklar sağlayan ve sorumluluklar yükleyen tek bir *evlenme* tanımı vardır. Dolayısıyla “*Hz. Peygamber'in dört kadınla evli olduğu*” ve fiilen evlilik ilişkisinde bulunacağı dört kadını tespit ettiği tezi –ki İbn İshak'tan yapılan alıntıda tırnak içinde bu ilişki *cinsel ilişki* olarak belirtilmiştir- yeterince tahkik edilmelidir. Evlilik hukukunun gereği olarak tabii olan, Hz. Peygamber'in bütün eşleriyle âdil bir evlilik ilişkisi içinde olmasıdır. (Editör)

¹⁰ Ahzab, 51.

¹¹ İbn İshak, *Siret-ü İbni İshak*, Konya 1981, s. 406.

¹² İbn İshak, age., s. 405.

¹³ İbn Sa'd, c. VIII, s. 196.

¹⁴ Belazurî, *Ensabu'l-Eşraf*, Dimeşk 1997, c. I, s. 556.

¹⁵ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, Çev; Mehmet Yazgan, İstanbul 2004, s. 1114.

¹⁶ Fuşşun her türüsünün Araplar arasında alabildiğine yaygınlığını izah sadedinde Rodinson şöyle mübalağalı bir söz aktarır.: “*Araplar kadar zinaya meyyal bir toplum yoktur. Dünya-daki zina olayı, on parçaya bölünse dokuzu Araplarda kalırdı. Geri kalan biri ise bütün milletlere yeterdi.*” (Bkz. Rodinson, s.68)

¹⁷ Buhari, Nikah, s. 37.

¹⁸ İbn İshak, s. 362.

¹⁹ Rodinson, s. 69.

²⁰ Bu konudaki iddialar için Bkz: Abdülaziz Hatip *Kur'an ve Hz. Peygamber Aleyhindeki İddialara Cevaplar*, İstanbul 1997, 164 vd.

²¹ Kitab-ı Mukaddes, Krallar, 11/3.

²² Karen Armstrong, Hz. Muhammed, Çev. Selim Yeniçeri, İstanbul 2005, s. 208.

²³ Afzalurrahman, *Siret Ansiklopedisi*, Çev. Heyet, İstanbul 1996, c. II, s. 197.

²⁴ M. Sadık Vicdani, *Hz. Muhammed Niçin Çok Evlendi*, Haz: Ahmet Karadut, Ankara 1998.

²⁵ T. Carlyle, *Kahramanlar*, çev: Behzat Tunç, İstanbul 1976, s. 94; Ziya Kazıcı, *İslâm Kültür ve Medeniyeti*, İstanbul 1996, s. 67-68.

²⁶ Adnan Demircan, “Hz. Peygamber'in Çok Kadınla Evliliği Üzerine Bazı Düşünceler”, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu*, Çorum 2007, 242.

²⁷ Belazurî, c. I, s. 456.

²⁸ Misal olarak aşağıdaki rivayeti verebiliriz: “..... Kadınlar, her akşam, Resulullah'ın o gün geleceği odada toplanıyorlardı. (Bir gün) toplanma yeri, Hz. Aişe'nin odasıydı. Zeyneb gelmişti. Resulullah ona elini uzattı. Hz. Aişe: ‘Bu Zeyneb'tir, (bilmiyor musun)?’ dedi. Resulullah (sav) da elini geri çekti. Derken Hz. Aişe ile Hz. Zeyneb birbirlerine çıktılar. Karşılıklı çekişme birbirlerinin yüzüne toprak atmaya kadar gitti. (Bu esnada mescidde) ikamet getirildi. Bu sırada Hz. Ebu Bekir geçiyordu, onların seslerini işitti. ‘Ey Allah'ın Resulü! Çık ve şunların ağızlarına toprak saç!’ dedi. Hz. Peygamber, çıktı.’ Müslim, Rada, s. 46.

- ²⁹ Bu olay Medine dışındaki bir mahallede oturan Mariye'nin gelmesi ve o saatte boş olan Hafsa'nın evinde Hz. Peygamber ile birlikte olmasıdır. Hz. Hafsa buna bozulmuş ve Hz. Peygamber'e çok ters davranmıştır. Meselenin büyümesi üzerine İla Olayı meydana gelmiştir.
- ³⁰ İbn İshak, s. 58.
- ³¹ İbn Hişâm, İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, Beyrut 1994, c. II, s. 153.
- ³² Taberî Taberî, *Tarihu'l-Ümemü ve'l-Mülük*, Beyrut 1995 c. I, s. 521.
- ³³ İbn Hişâm, c. II, s. 153.
- ³⁴ Belazurî, c. I, s. 112.
- ³⁵ Belazurî, c. I, s. 112; İbn Sa'd, c. VIII, s. 17.
- ³⁶ İbn Sa'd, c. VIII, s. 59.
- ³⁷ Afzalurrahman, *Siret Ansiklopedisi*, çev. Heyet, İstanbul 1990, c. II, s. 198.
- ³⁸ Afzalurrahman, c. II, s. 198.
- ³⁹ Bkz. Ziya Kazıcı, *Hz. Muhammed'in Aile Hayatı ve Eşleri*, İstanbul 2003, s. 191.
- ⁴⁰ İbn Sa'd, c. VIII, s. 86.
- ⁴¹ Mümtahine, 7.
- ⁴² Süleyman Nedvi, *Asrı Saadet*, çev. Ali Genceli, İstanbul 1984, c. II, s. 164.
- ⁴³ Armstrong, s. 288.
- ⁴⁴ Hz. Peygamber'in Zeynep'i görünce: "Gönülleri bir halden diğer bir hale evirip çeviren Allah'ın şânı ne Yücedir!" sözünden hareketle ona âşık olduğu ve Zeynep'i boşattığı şeklindeki düşünce doğru değildir. Hz. Peygamber onu küçüklüğünden beri görmektedir, bilmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber onu azatlı kölesiyle evlendirmiştir. Hz. Peygamber'in bu sözü, onların geçinememelerine şaşırdığının bir ifadesidir. Zeyd'in siyahî (zenci) olan ve kendisinden yaşça büyük hanımı Ümmü Eymen ile mutlu bir evlilik hayatı sürdürürken, böylesine güzel, hoş, iyi bir aileden gelen ve pek seçkin bir huy ve kişiliğe sahip Zeynep ile uyuşamamış olması çok garibine gitmiştir ve bu hale şaşırmaktadır. Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, Çev. Mehmet Yazgan, İstanbul 2004, s. 1106.
- ⁴⁵ İbn Sa'd, c. VIII, s. 86.
- ⁴⁶ Rıza Savaş, "Hz. Peygamber'in Aile Hayatı ve Evlilikleri", *Asrı Saadette İslam*, Editör: Vecdi Akyüz, İstanbul 1994, c. I, s. 304.
- ⁴⁷ İbn İshak, s. 387; Aişe Abdurrahman bt. Şatı, *Rasulullah'ın Annesi ve Hanımları*, Çev. İsmail, Kaya, Konya 1987, c. I, s. 170.
- ⁴⁸ İbn Sad, c. VIII, s. 120.
- ⁴⁹ Afzalurrahman, c. II, s. 198.
- ⁵⁰ İbn Sad, c. VIII, s. 86.
- ⁵¹ Hamidullah, s. 1117.